

УДК 390.3:339.543

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.73-12>

Юдіна С.В.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та обліку
Дніпровський державний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3354-6515>

Жюдит Ф.М.

здобувач третього рівня освіти (PhD)
Дніпровський державний технічний університет

Руденко А.В.

магістр
Дніпровський державний технічний університет

Yudina Svetlana

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at the Department of Finance and Industry
Dnipro State Technical University

Judith Felix

PhD
Dnipro State Technical University

Rudenko Anatoly

Master
Dnipro State Technical University

ПОДАТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Юдіна С.В., Жюдит Ф.М., Руденко А.В. Податки як інструмент розвитку інноваційної економіки.

Стаття присвячена подальшому розвитку теоретичних підходів щодо обґрунтування податкових інструментів стимулювання інноваційного розвитку економіки та розробці пропозицій щодо їх практичного застосування. Розглянуто основні проблеми, пов'язані з податковим стимулюванням інноваційного розвитку. Зазначено про необхідність визначення кола платників податків, на яких слід спрямувати стимулюючий вплив набору податкових інструментів. Запропонована модель інноваційної діяльності, яка представляється як ланцюжок від зародження нового знання, потім втілення ідеї у інноваційний продукт, впровадження інновації у виробництво та комерціалізації інновацій. Виходячи з цієї моделі визначено основні напрями та суб'єкти податкового стимулювання. Запропоновано критерії віднесення суб'єктів до інноваційних підприємств (організацій). Запропоновано алгоритм отримання платником податків статусу інноваційного підприємства (організації). Проаналізовано інноваційну активність підприємств в Україні. Запропоновано комплексну систему податкового стимулювання інноваційного розвитку економіки. Зроблено висновки щодо можливих напрямків стимулювання інноваційної діяльності підприємств в Україні.

Ключові слова: інноваційні підприємства (організації), податкове стимулювання інноваційних підприємств, непрямі (податкові) методи регулювання, інноваційна активність, стадії інноваційної діяльності.

Yudina Svetlana, Judith Felix, Rudenko Anatoly. Taxes as a development tool innovative economy.

The article is devoted to the further development of theoretical approaches to the justification of tax instruments for stimulating the innovative development of the economy and the development of proposals for their practical application. Three groups of main problems related to tax stimulation of innovative development are considered. The first group of problems includes determining the possibility of using various tax instruments to stimulate the development of the innovative economy and its individual subjects. The second group of problems is related to the assessment of the practice of using tax instruments to stimulate the activities of innovative enterprises (organizations) and identifying the reasons for their low efficiency. The third group of problems is related to the development of measures to improve tax instruments aimed at stimulating the development of the innovative economy. It is noted that the effectiveness of tax incentives for innovative development depends on determining the range of business entities that require tax support from the state. It is noted that it is necessary to determine the range of taxpayers on whom the stimulating influence of a set of tax instruments should be directed. The proposed model of innovative activity is presented as a chain from the birth of new knowledge, then the realization of an idea into an innovative product, the introduction of innovation into production, and the commercialization of innovations. Based on this

model, the main directions and subjects of tax incentives are determined. Subjects of the innovative economy whose activities require tax incentives include: enterprises (organizations) that create innovations; innovative enterprises (organizations) that introduce innovations into economic circulation; enterprises (organizations) that consume innovative products; enterprises (organizations) of innovative infrastructure. The criteria for assigning subjects to innovative enterprises (organizations) are proposed, namely: growth of intellectual capital, equality or exceeding the rate of growth of income from the sale of qualitatively new or improved products over the rate of growth of intellectual capital of the enterprise (organization). An algorithm for obtaining the status of an innovative enterprise (organization) by a taxpayer is proposed. The innovative activity of enterprises in Ukraine was analyzed. A significant reduction of enterprises that are innovative has been determined. A comprehensive system of tax incentives for innovative economic development is proposed. Conclusions have been made regarding possible directions for stimulating the innovative activity of enterprises in Ukraine.

Key words: innovative enterprises (organizations), tax incentives for innovative enterprises, indirect (tax) methods of regulation, innovative activity, stages of innovative activity.

Постановка проблеми. В даний час ключова роль не тільки розвитку окремих підприємств, а й у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки, підвищення якості життя населення, зростання його добробуту мають інновації. Одним із факторів успішного інноваційного розвитку є ефективна система державного регулювання та підтримки діяльності суб'єктів господарювання.

З метою реалізації завдання щодо формування нового типу економічного зростання та переходу до сталого інноваційного розвитку необхідне проведення комплексу конкретних заходів, спрямованих на стимулювання інноваційної активності суб'єктів економіки, важливе місце у якому має відводитися податковим.

У вітчизняне податкове законодавство, у свій час, були внесені окремі зміни, орієнтовані на стимулювання інноваційної діяльності, однак вони не дали бажаного результату створення сприятливого податкового клімату для інноваційного розвитку, бо мали точковий характер. Був відсутній єдиний підхід до визначення категорій платників податків, на яких мало бути спрямовано стимулюючий вплив, а також до визначення складу податкових інструментів для кожної категорії платників.

Крім того, не знайшли належного відображення у податковому законодавстві положення, спрямовані на формування та підтримання попиту на інновації; не отримало необхідної теоретичної розробки питання щодо доцільності використання, поряд із стимулюючими, податкових інструментів дестимулюючого характеру щодо підприємств, які застосовують застаріле обладнання або виробляють застарілі види продукції.

Наразі не створено адекватну систему податкового стимулювання суб'єктів господарювання щодо здійснення інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні аспекти питань податкового регулювання економіки висвітлюються в таких роботах економістів як Білої О.Г. [1], Варналія З.С. [2], Геєця В.М. [3], Даниленка А.І. [4], Десятнюк О.М. [5], Жаліло Я.А. [6], Захаріна С.В. [7], Єфіменко Т.І. [8], Луніної І.О. [9], Мельник М.І. [10], Соколовської А.М. [11], Федосова В.М. [12] та інших.

В останнє десятиліття у науковій літературі позначилася явна тенденція до посилення інтересу до можливостей податкових інструментів щодо регулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання. В той же час, залишаються недостатньо дослідженими

окремі питання податкового стимулювання інноваційного розвитку, а саме: відбору платників, специфікою діяльності яких є інноваційна, система податкових пільг, термін їх застосування та інші.

Постановка завдання дослідження. Метою статті є подальший розвиток теоретичних підходів щодо обґрунтування податкових інструментів стимулювання інноваційного розвитку економіки та розробка пропозицій щодо їх практичного застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність податкового стимулювання інноваційного розвитку залежить від визначення кола суб'єктів господарювання, що вимагають податкової підтримки з боку держави. Відсутність єдності у розумінні категорій «інновації», «інноваційна діяльність» як у наукових працях, так і законодавчих актах, що регулюють інноваційну та наукову діяльність призводить до труднощів виділення категорій суб'єктів інноваційної економіки, діяльність яких потребує податкового стимулювання.

Відсутні в даний час і єдині критерії віднесення платників податків до категорії «інноваційне підприємство (організація)».

На наш погляд, необхідно розглянути три групи основних проблем, пов'язаних з податковим стимулюванням інноваційного розвитку.

До першої групи проблем необхідно віднести визначення можливості використання різних податкових інструментів для стимулювання розвитку інноваційної економіки та її окремих суб'єктів.

Аналіз напрямів економічного прогресу у промислових розвинених країнах дозволяє зробити висновок, що з другої половини ХХ століття у світі позначився якісно новий етап розвитку економіки, пов'язаний з перетворенням науки та технологій на визначальні фактори конкурентної боротьби як на внутрішніх ринках високорозвинених країн, так і у світі.

У сучасних умовах, коли до 80–95% приросту ВВП у групі розвинених країн забезпечується за рахунок інновацій, процес розширеного відтворення став ідентифікуватись з інноваційним типом розвитку.

В даний час, на жаль Україна, ще не належить до інноваційно розвинених країн. При цьому ситуація продовжує погіршуватись. Так, Україна у 2019 році, порівняно з 2018 роком, втратила дві позиції в Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) й опустилася на 85-те місце зі 141 країни [13].

Ситуація, що склалася, показує, що активізація інноваційної діяльності підприємств та фізичних осіб неможлива без проведення додаткового комплексу заходів державного впливу на розвиток інноваційної економіки.

До основних інструментів державного стимулювання інноваційного розвитку зазвичай відносять прямі (фінансування) та непрямі (податкові) методи регулювання.

До переваг податкового регулювання перед прямим фінансуванням інноваційного розвитку можна віднести те, що воно зазвичай базується на стимулюючому впливі пільг на діяльність інноваційних підприємств (організацій).

Податкове регулювання інноваційного розвитку ґрунтується на використанні регулюючої функції податків.

У рамках теорії оподаткування дія регулюючої функції обґрунтовується нерівномірним оподаткуванням різних об'єктів та категорій платників податків. Передбачається, що неоднорідність величини податкового навантаження створює бажаний ефект: послаблює податкове навантаження в актуальному напрямку, держава створює більш сприятливі умови для розвитку економіки в цьому напрямі.

Підстави для заперечення аналогічного впливу податкового регулювання на розвиток інноваційної економіки полягають в тому, що вони суперечать основним принципам побудови системи оподаткування, зокрема рівності усіх платників перед законом, недопущення будь яких проявів податкової дискримінації, забезпечення однакового підходу до всіх платників.

Крім того, надання пільг окремим суб'єктам ставить їх у привілейоване становище стосовно інших, та може призвести до обмеження чи спотворення конкуренції.

Тому, на противагу податковим, висувуються заходи підтримки інноваційних підприємств (категорій платників), не за рахунок надання податкових пільг, а шляхом розробки відповідної державної програми з визначенням конкретних джерел її фінансування.

Але ці види стимулювання, на наш погляд, мають не виключати, а доповнювати один одного.

Також необхідно визначити доцільність застосування поряд з податковими інструментами стимулю-

ючого впливу (знижені ставки податків, вилучення, податкові канікули, податкові знижки та ін.) заходів дестимулюючого характеру (підвищені ставки податків, запровадження додаткових податків, обмежень на застосування пільг), які доцільно застосовувати щодо суб'єктів, які не вживають заходів щодо підвищення інноваційності своєї діяльності.

Ефективність податкового стимулювання розвитку інноваційної економіки багато в чому залежить від чіткого визначення кола платників податків, на яких слід спрямувати стимулюючий вплив, та відповідного набору податкових інструментів.

Крім того, необхідним вважається дотримання єдиної термінології, пов'язаної з інноваційною економікою та її суб'єктивним складом.

До основних дефініцій, що характеризують інноваційну економіку віднесено поняття «інноваційної діяльності».

Характерною відмінністю інноваційної економіки від інших типів економічних систем є те, що економічне зростання досягається за рахунок динамічного, безперервного виробництва та впровадження різних інновацій.

Таким чином, інноваційну діяльність можна уявити як діяльність зі створення інновацій, їх впровадження у виробництво та комерціалізації.

Визначення інноваційної діяльності дозволило зробити висновки про те, що посилення стимулюючого впливу податкових інструментів на розвиток інноваційної економіки можливе через стимулювання інноваційної діяльності на всіх стадіях з метою забезпечення її безперервності.

Стадії інноваційної діяльності, і відображення необхідності її безперервності можна представити як модель інноваційної діяльності (рис. 1).

Інноваційну діяльність також можна уявити як ланцюжок подій: зародження нового знання (ідеї) – втілення ідеї у інтелектуальний продукт (інновацію) – впровадження інновації у виробництво – комерціалізація інновацій (комерційно успішне виробництво інноваційного продукту). Податкове стимулювання

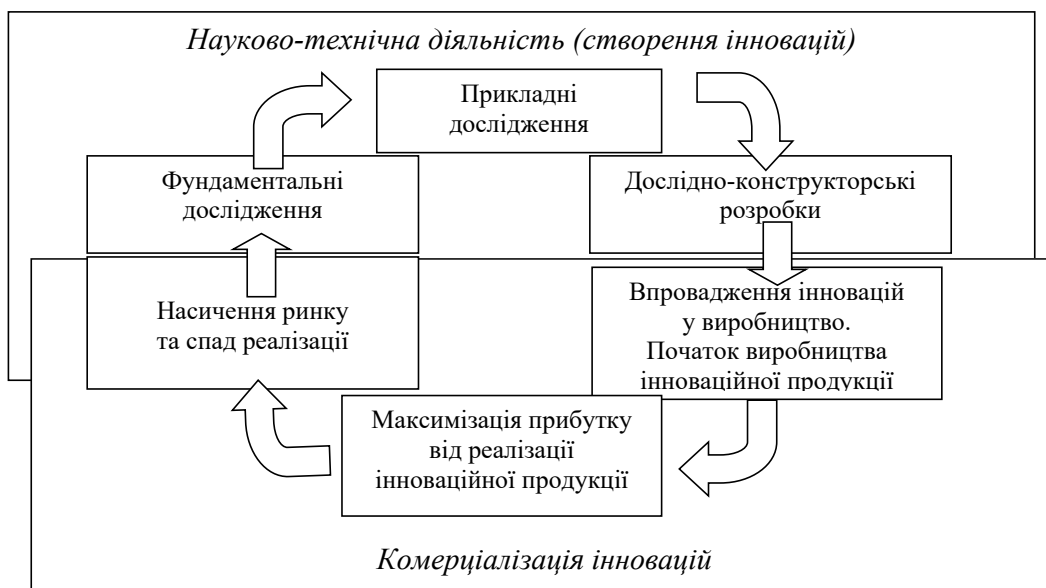

Рис. 1. Модель інноваційної діяльності

необхідне для безперервного послідовного повторення ланок цього ланцюга. Таким чином, податкове стимулювання можливо таких основних напрямів:

- виробництва інновацій;
- впровадження інновацій у виробництво;
- попиту на інноваційну продукцію.

Визначені напрями податкового стимулювання розвитку інноваційної економіки дозволяють визначити коло суб'єктів інноваційної економіки, діяльність яких потребує податкового стимулювання. У їх число необхідно віднести:

- підприємства (організації), які створюють інновації;
- інноваційні підприємства (організації), які впроваджують інновації у господарський обіг;
- підприємства (організації), які споживають інноваційний продукт;
- підприємства (організації) інноваційної інфраструктури.

Як правило, більшу частину податкових інструментів, стимулюючих розвиток інноваційної економіки, спрямовано саме на діяльність цієї категорії підприємств (організацій). Проте результативність податкового стимулювання розвитку інноваційної економіки залежить багато в чому від адекватного розподілу стимулюючого впливу податкових інструментів також на інші категорії суб'єктів.

В іншому випадку ланцюжок «розробка – впровадження – комерціалізація інновацій», який має важливе значення для розвитку інноваційної економіки, не буде ефективно функціонувати.

Друга категорія підприємств (організацій), які впроваджують інновації у господарський обіг, більшою мірою потребує податкового стимулювання, оскільки впровадження інновацій у виробництво є ключовою умовою у забезпеченні розвитку інноваційної економіки.

Підприємства (організації), які є споживачами інноваційного продукту потребують податкове стимулювання з метою підвищення попиту на інноваційну продукцію.

Підприємства (організації) інноваційної інфраструктури мають бути включені до складу суб'єктів, які потребують податкової підтримки, через те, що їх діяльність пов'язана зі всіма стадіями інноваційної діяльності та важлива для нормального функціонування інноваційної економіки.

Виділення категорії «інноваційних підприємств (організацій)» як основних учасників інноваційної діяльності, які вимагають більшої податкової підтримки з боку держави, зумовило постановку питання про те, яким критеріям повинні задовольняти іннова-

ційні підприємства (організації) як платники податків.

На сьогоднішній день, практика закріплення критеріїв для віднесення організацій до категорії інноваційних не системна. Наприклад, ПКУ закріплено звільнення від сплати ПДВ таких суб'єктів, які займаються створенням космічної техніки, постачання програмної продукції, надання наукових консультацій. До 2015 року діяла податкова пільга з податку на прибуток для підприємств літако-будівельної промисловості та інших [9].

Тобто, відсутні кількісні критерії для формування реєстрів підприємств (організацій), що належать до інноваційних. Іноді віднесення підприємств до інноваційних носять характер лобіювання окремими зацікавленими чиновниками. Разом з тим, на основі узагальнення можна визначити обмежену кількість критеріїв виділення категорій інноваційних підприємств (організацій) як суб'єктів податкового регулювання:

- обсяги здійснених НДДКР;
- результативність НДДКР та загальною інноваційною діяльністю (через показники частки інноваційної продукції, приросту обсягів реалізації, кількості отриманих патентів та ін).

Обидва критерії показують результат двох взаємопов'язаних процесів, на яких ґрунтується розвиток інноваційної економіки: процесу створення та процесу впровадження інновацій.

Таким чином, для віднесення інноваційних підприємств (організацій) до особливої категорії платників податків було запропоновано такі критерії:

- приріст інтелектуального капіталу (величини нематеріальних активів підприємства (організації) без включення ділової репутації, а також товарних знаків та знаків обслуговування) за звітний період;
- рівність чи перевищення темпів приросту доходів від реалізації якісно нової чи вдосконаленої продукції над темпом приросту інтелектуального капіталу підприємства (організації).

Кількісну оцінку аналізованих критеріїв мають здійснювати уповноважені органи, в тому числі податкові. Запропоновано алгоритм щодо закріплення за інноваційний підприємством (організацією) особливого статусу платника податків, представлений на рис. 2.

Друга група проблем пов'язана з оцінкою практики застосування податкових інструментів для стимулювання діяльності інноваційних підприємств (організацій) та виявлення причин їх низької ефективності.

В табл. 1 наведена кількість інноваційно активних підприємств в Україні за 2016–2020 роки.

Таблиця 1

Кількість інноваційно активних підприємств в Україні за 2016–2020 роки, одиниць

Види економічної діяльності	Кількість інноваційно активних підприємств, од.		Частка кількості інноваційно активних підприємств у загальній кількості, %	
	2016–2018	2018–2020	2016–2018	2018–2020
Усього	8173	2281	28,1	8,5
Промисловість	4060	1550	29,5	12,9
Переробна промисловість	3626	1452	31,8	13,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	568	133	15,5	3,6
Інформація та телекомунікації	619	121	31,5	6,4
Фінансова та страхова діяльність	222	12	38,3	6,5

Джерело: [14]

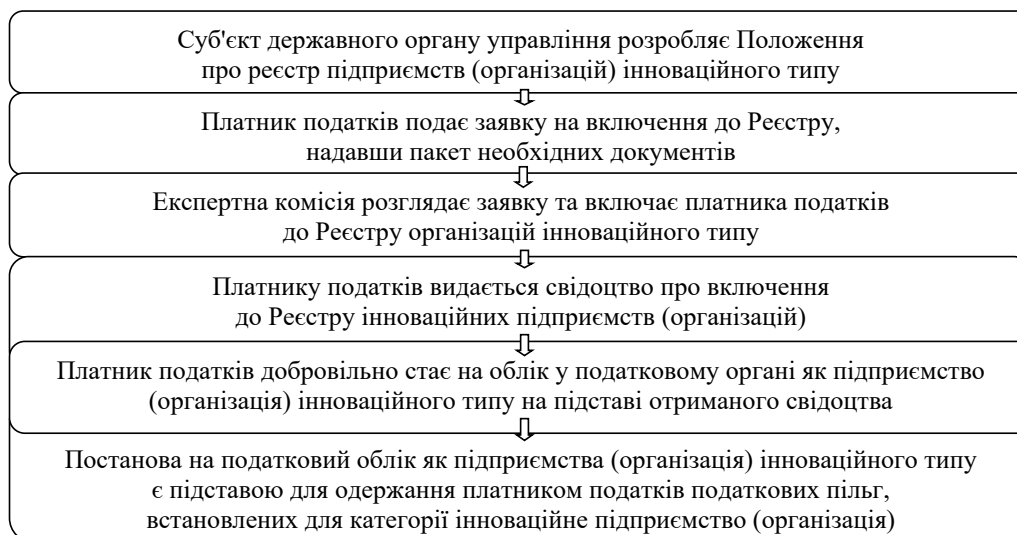

Рис. 2. Алгоритм отримання платником податків статусу інноваційного підприємства (організації)

Дані статистичного збірника України показують інформацію тільки по деяких видах економічної діяльності, але навіть такі дані показують суттєве скорочення інноваційно активних підприємств з 28,1% у 2016–2018 роках до 8,5% у 2018–2020 роках.

Така інформація дозволяє дати висновок, що існуючі заходи державного регулювання не сприяють покращенню ситуації.

Незважаючи на те, що існуюча система податкових інструментів, що стимулюють інноваційну діяльність, налічує кілька позицій, вони суттєво не вплинули на нарощування інноваційної економіки в країні.

У таких умовах виникає необхідність дослідження оцінки ефективності використовуваних податкових інструментів і, зокрема, податкових пільг. Та виявлення неефективності існуючих податкових пільг, спрямованих на стимулювання розвитку інноваційної економіки, що дозволить виявити причини такої ситуації.

Для розробки системних заходів податкового стимулювання необхідно враховувати зарубіжний досвід стимулювання інноваційного розвитку. Такий досвід, показав, що в економічно розвинутих країнах використовується комплексний підхід до використання податкових інструментів, як з погляду охоплення різних стадій інноваційної діяльності, так і з позицій поширення стимулюючого впливу не лише безпосередньо на інноваційні підприємства (організації), але й на інших суб'єктів інноваційної діяльності. Застосування такого досвіду розвинених країн у питанні податкового стимулювання може стати дієвим механізмом, сприяючим розвитку інноваційної економіки України.

Третя група проблем пов'язана з розробкою заходів щодо вдосконалення податкових інструментів, спрямованих на стимулювання розвитку інноваційної економіки.

Як уже раніше зазначалося, податкового стимулювання потребують різні суб'єкти інноваційної економіки. Так, на стадії низької інноваційності, етапі зародження знань, найдоцільніше стимулювати підприємства (організації, установи), що створюють інновації. Далі, на стадії, коли потрібно впровадження знань у виробництво, тобто втілення отриманих знань

у конкретний інноваційний продукт або технологію, необхідно стимулювання підприємств (організацій), які впроваджують їх у господарський обіг.

Для успішності комерціалізації нового продукту або технології повинно мати місце й стимулювання попиту на цей продукт чи технологію.

Тобто, механізм податкового стимулювання необхідно направити і на підприємства (організації), що є споживачами інноваційної продукції. З рештою, на всіх стадіях потрібне стимулювання підприємств (організацій) інноваційної інфраструктури, зокрема, з метою збільшення інвестицій у інноваційний розвиток економіки.

Зважаючи на відмінності, що існують у діяльності кожної з груп підприємств (організацій), а також їх ролі в інноваційному процесі для кожної з груп необхідне застосування різних інструментів податкового стимулювання.

Таким чином, комплексну систему податкового стимулювання інноваційного розвитку економіки можна представити як ціле, що складається з 4 частин (рис. 3).

Розробка заходів у рамках запропонованої комплексної системи представляється можливим за двома напрямками.

По-перше, розробка комплексу заходів, спрямованих на стимулювання попиту на інновації, і, підприємств (організацій), які споживають інновації, підприємств (організацій), що створюють інновації, та підприємств (організацій) інноваційної інфраструктури.

У контексті цього напряму необхідне доопрацювання існуючих заходів податкового стимулювання інноваційної діяльності з метою підвищення їх ефективності та розробка заходів, спрямованих на створення системи обмежень щодо випуску застарілої продукції та використання в виробництві морально та фізично застарілого обладнання.

По-друге, створення найбільш сприятливого податкового клімату безпосередньо для інноваційних підприємств (організацій). Реалізація цього напряму є можливою через розробку спеціального податкового режиму для інноваційних підприємств (організацій) та

Стимулювання підприємств (організацій) інноваційної інфраструктури	Стимулювання підприємств (організацій) – виробників інновацій
Стимулювання підприємств (організацій) – споживачів інноваційної продукції	Стимулювання підприємств (організацій), що впроваджують інновації

Рис. 3. Комплексна система податкового стимулювання інноваційного розвитку економіки

надання податкових канікул знову створеним інноваційним підприємствам (організаціям).

Висновки. Таким чином, для розвитку інноваційної економіки доцільно застосування поряд з податковими інструментами стимулюючого впливу (зниженні ставки, вилучення, надання інвестиційного податкового кредиту тощо), стримувальних заходів (запровадження додаткових податків, підвищення ставок тощо) щодо суб'єктів, які не вживають заходів щодо підвищення інноваційності своєї діяльності.

Для посилення впливу податкових інструментів на розвиток інноваційної економіки необхідно забезпечення єдності заходів щодо стимулювання вироб-

ництва інновацій, а також щодо їх впровадження у виробництво та комерціалізації як основної умови підтримки безперервності інноваційної діяльності та розвитку інноваційної економіки.

Для стимулювання розвитку інноваційної економіки необхідне застосування комплексного підходу, який має бути заснований на тому, що вплив податкових інструментів має поширюватися на всі етапи інноваційної діяльності та всіх суб'єктів інноваційної економіки, від функціонування яких залежить її безперервність. Виділено чотири категорії суб'єктів інноваційної економіки, діяльність яких на даний час вимагає податкової підтримки держави.

Список використаних джерел:

1. Біла О.Г., Мединська Т.В. Трансформація вітчизняних умов податкового стимулювання інвестицій в умовах євроінтеграції. *Економіка. Фінанси. Право*. 2010. № 11. С. 22–27.
2. Варналій З.С. Основи підприємництва : навч. посіб. 3-є вид., випр. і доп. Київ : Знання-Прес, 2006. 351 с.
3. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку. НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. Київ, 2009. 864 с.
4. Даниленко А.І., Петрик О.І., Шелудко Н.М. Інфляція та фінансові механізми її регулювання : монографія / за ред. А. І. Даниленка. Київ : Ін-т екон. та прогноз. НАН України, 2007. 400 с.
5. Десятнюк, О.М., Маршалок Т.Я. Управління податковим боргом : навч. посіб. Тернопіль : Вектор, 2013. 340 с.
6. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : монографія. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2009. 336 с.
7. Захарін С.В. Інвестиційне забезпечення відтворення основних фондів. *Економіка України*. 2007. № 5. С. 43–51.
8. Єфименко Т.І. Удосконалення управління державними фінансами та реформування податкової системи України. Київ : ДНУ «Акад. фін. управління», 2015. 446 с.
9. Луніна І.О., Білоусова О.С., Булана О.О. Бюджетно-податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 41–56.
10. Мельник М.І. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: науково-аналітичне видання ; наук. ред. Сторонянська І.З.; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 70 с.
11. Соколовська А.М. Основи теорії податків : навч. посіб. Київ, 2010. 326 с.
12. Федосов В.М. Бюджетна система : підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. Київ : Центр учбов. літератури ; Тернопіль : Екон. думка, 2012. 871 с.
13. Індекс конкурентоспроможності. URL: https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%86%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96&veaction=edit§ion=6 (дата звернення: 20.09.2023).
14. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.09.2023).
15. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 5460-VI (5460-17) від 16.10.2012. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 20.09.2023).

References:

1. Bila O.H., Medyn'ska T.V. (2010) Transformatsiia vitchyznianskykh umov podatkovoho stymuliuvannia investytsij v umovakh ievrointehratsii [Transformation of domestic conditions for tax incentives for investments in the conditions of European integration]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 11, pp. 22–27.
2. Varnaliy Z.S. (2006) *Osnovy pidpriemnytstva* [Basics of entrepreneurship]. Kyiv: Znannia-Pris, 351 p.
3. Heiets' V.M. (2009) *Suspil'stvo, derzhava, ekonomika: fenomenolohiia vziaemodii ta rozvytku* [Society, state, economy: phenomenology of interaction and development]. Kyiv: NAN Ukrainy, In-t ekon. ta prohnouzuv, 864 p.
4. Danylenko A.I., Petryk O.I., Sheludko N.M. (2007) *Inflatsiia ta finansovi mekhanizmy ii rehuliuвання: monohrafiia* [She-ludko N.M. Inflation and financial mechanisms of its regulation: monohrafiia]. Kyiv: In-t ekon. ta prohnouzuv. NAN Ukrainy, 400 p.

5. Desiatniuk, O.M., Marshalok T.Ya. (2013) Upravlinnia podatkovym borhom [Tax debt management]. Ternopil: Vektor, 340 p.
6. Zhalilo Ya.A. (2009) Teoriia ta praktyka formuvannia efektyvnoi ekonomichnoi stratehii derzhavy: monohrafiia [Theory and practice of forming an effective economic strategy of the state: monohrafiia]. Kyiv: Natsionalnyj instytut stratehichnykh doslidzhen, 336 p.
7. Zakharin S.V. (2007) Investytsijne zabezpechennia vidtvorennia osnovnykh fondiv [Investment support for the reproduction of fixed assets]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 5, pp. 43–51.
8. Yefymenko T.I. (2015) Udoskonalennia upravlinnia derzhavnymy finansamy ta reformuvannia podatkovoi systemy Ukrainy [Improving the management of state finances and reforming the tax system of Ukraine]. Kyiv: DNNU "Akad. fin. Upravlinnia", 446 p.
9. Lunina I.O., Bilousova O.S., Bulana O.O. (2016) Biudzhethno-podatkove stymuliuvannia innovatsijnoi diialnosti v Ukraini [Budget and tax stimulation of innovative activity in Ukraine]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 1, pp. 41–56.
10. Mel'nyk M.I. (2022) Ekonomika rehioniv Ukrainy v umovakh vijny: ryzyky ta napriamky zabezpechennia stijkosti [The economy of the regions of Ukraine in the conditions of war]. DU "Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M.I. Dolishn'oho NAN Ukrainy". L'viv, 70 p.
11. Sokolovs'ka A.M. (2010) Osnovy teorii podatkov [Basics of tax theory]. Kyiv, 326 p.
12. Fedosov V.M. (2012) Biudzhethna systema [Budgetary system]. Kyiv: Tsentr uchbov. literatury; Ternopil': Ekon. dumka, 871 p.
13. Indeks konkurentospromozhnosti [Competitiveness index]. Available at: https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%86%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96&veaction=edit§ion=6 (accessed 20 September 2023).
14. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 20 September 2023).
15. Zakon Ukrainy "Pro innovatsijnu diial'nist" № 5460-VI (5460-17) vid 16.10.2012 [Law of Ukraine "On Innovative Activity" No. 5460-VI (5460-17) dated 16.10.2012]. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (accessed 20 September 2023).